

Referentiekader Taal in de beroepscontext

RESULTATEN VAN EEN STUDIE DOOR EXPERTISECENTRUM
NEDERLANDS EN RESEARCHNED

Met de invoering van het Referentiekader Taal in 2010 is inzichtelijk geworden welke kennis en vaardigheden studenten moeten beheersen als ze het mbo in- en uitstromen. Recent heeft het Expertisecentrum Nederlands samen met ResearchNed onderzocht in hoeverre de doelstellingen die beoogd waren met de invoering van het Referentiekader behaald zijn. Specifiek voor het mbo is de relevantie van de referentieniveaus voor het beroep bestudeerd, door 30 kwalificatiedossiers te analyseren. In dit artikel beschrijven we belangrijkste bevindingen.

JULIËT LENTJES EN MARTINE GIJSEL

DE REFERENTIENIVEAUS

In 2010 is de 'Wet Referentieniveaus Nederlandse taal' ingevoerd. Deze referentieniveaus geven aan wat leerlingen en studenten moeten

kennen en kunnen op verschillende momenten in hun schoolloopbaan. Deze kennis en vaardigheden kunnen voor taal op vier verschillende niveaus beheerst worden.

FOTO: TECHNIEK BEELDBANK | TIMON JACOB

Welke opleiding je ook volgt; van elke student wordt een goede taalvaardigheid verwacht

Belangrijkste doelstellingen bij de invoering van de referentieniveaus waren een verbetering van de taalprestaties van leerlingen en studenten en een doorlopende leerlijn om de overgang binnen en over de verschillende onderwijssectoren (po, vo, mbo, (v)so) heen te versoepelen.

ONDERZOEK NAAR HET REFERENTIEKADER TAAL

Recent heeft het ministerie van OCW aan ResearchNed en Expertisecentrum Nederlands opdracht gegeven om de bruikbaarheid van de referentiekaders voor taal en rekenen te evalueren: Zijn de beoogde doelen behaald? Is de

inhoud nog steeds actueel en zijn de niveaus relevant en bruikbaar voor de verschillende onderwijssectoren? In deze bijdrage gaan we nader in op een onderdeel van het onderzoek, namelijk de inhoud van het Referentiekader Taal voor het mbo: Zijn de referentieniveaus voor Nederlandse taal relevant voor het mbo en hoe bepalen we dat?

Om iets te kunnen zeggen over de relevantie van de referentieniveaus zijn kwalificatiedossiers van het mbo geanalyseerd, is de inhoud van het Referentiekader Taal nader geanalyseerd en zijn focusgroepen georganiseerd met vertegenwoordigers uit het mbo. Hierna zal verder ingezoomd worden op de resultaten van de analyse van de kwalificatiedossiers.

KWALIFICATIEDOSSIER

De doelstelling van het mbo is het klaarstomen van haar studenten voor hun toekomst in de samenleving. Daarom is naar de drievoudige kwalificatieplicht van het mbo gekeken om iets te kunnen zeggen over de relevantie van deze referentieniveaus. Eén van de kwalificaties luidt: opleiden voor een beroep. Om daar uitspraken over te doen hebben we 30 van de in totaal 180 kwalificatiedossiers van alle sectoren bestudeerd om te kijken in hoeverre taalvaardigheden uit het Referentiekader terugkomen in deze dossiers en andersom. In de dossiers is gekozen voor een aparte beschrijving van de vereiste generieke taalvaardigheid van studenten (vaak een verwijzing naar het Referentiekader) en van opleidingsspecifieke kennis en vaardigheden. Wij onderzochten in hoeverre de taalvaardigheden uit het Referentiekader te identificeren waren in de opleidingsspeci-

fieke kennis en vaardigheden. Wat merkten we op?

1 ALLE BEROEPEN TALIG

Een illustratief voorbeeld is het kwalificatiedossier 'Goederenvervoer'. Dit dossier hoort bij de sector 'mobiliteit, transport, logistiek en maritiem' en beschrijft de benodigde kennis en vaardigheden voor de opleiding 'chauffeur wegvervoer'. Vrijwel elk taaldomein is terug te vinden in het dossier van chauffeur wegvervoer. Om de samenhang tussen de lading-, douane- en persoonlijke documenten te kunnen controleren, wordt een goede leesvaardigheid verwacht. Daarnaast moet de chauffeur gesprekken kunnen voeren over de lading of spreken met/luisteren naar verkeersdeelnemers, hulpverleners of hulpbehoevenden in het geval van een incident. Op schrijfvaardigheid wordt een beroep gedaan wanneer vrachtbrieven en schadeformulieren opgesteld moeten worden. Deze documenten moeten volledig en

TAAL IS OVERAL,
DUS MOET ER OOK
OVERAL AANDACHT AAN
WORDEN BESTEED

correct opgesteld kunnen worden, dus daar komt het taaldomein 'begrippenlijst en taalverzorging' om de hoek kijken. Maar ook in minder directe vorm wordt beroep gedaan op taalvaardigheid, bijvoorbeeld bij het kunnen volgen van een routekaart of navigatiesysteem. Na het bestuderen van andere kwalificatiedossiers voor andere beroepen, ontstond eenzelfde constatering: namelijk dat een goede »

MEDILEX
ONDERWIJS

MEESTERS IN SCHOLING

> www.medilexonderwijs.nl

Nascholingsagenda

Wat ga jij leren in het nieuwe schooljaar? Er zijn ook in 2022 - 2023 volop mogelijkheden. Gebruik je budget en volg een inspirerend congres of een praktische cursus. Scan de code en bekijk het volledige aanbod op de site:

10-daagse opleiding

Start dinsdag 13 september

Gedragsexpert in het vmbo en mbo

Leer gedrag van jongeren herkennen, verklaren en sturen

www.medilexonderwijs.nl/opleiding-gedrag

1-daags congres

Woensdag 14 september

Meiden begeleiden

Voorkom dat meiden vastlopen in vo en mbo

www.medilexonderwijs.nl/meiden

1-daags congres

Vrijdag 30 september

Lesgeven aan jongens

Aansluiten op onderwijsbehoeften van jongens in het vo en mbo

www.medilexonderwijs.nl/jongensbijdeles

1-daags congres

Woensdag 5 oktober

Jongeren met een taalontwikkelingsstoornis

Omgaan met TOS in het vo, vso, pro en mbo

www.medilexonderwijs.nl/tos-jongeren

1-daags congres

Donderdag 13 oktober

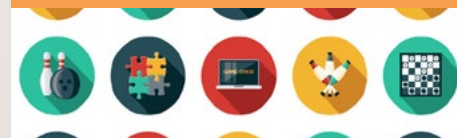
Verbindend communiceren met je leerlingen

Een positieve relatie als basis voor schoolsucces

www.medilexonderwijs.nl/verbindend-communiceren

1-daags congres

Woensdag 2 november

Gamification

Activeer, motiveer en differentieer met spelelementen in je les

www.medilexonderwijs.nl/spelddidactiek

1-daags congres

Maandag 21 november

Executieve functies in de klas

Over onder meer doelgericht werken, plannen, zelfinzicht en impulscontrole

www.medilexonderwijs.nl/vo-ef

1-daagse masterclass

Dinsdag 13 december

Mentaal welzijn van jongeren

Werken aan motivatie, concentratie en veerkracht tijdens én na de coronacrisis.

www.medilexonderwijs.nl/mentaal-welzijn

1-daags congres

Woensdag 14 december

Activeer je leerlingen

Praktische en didactische handreikingen voor het vo en mbo

www.medilexonderwijs.nl/activerend

Bekijk onze complete agenda op www.medilexonderwijs.nl/aanbod

taalvaardigheid voor alle beroepen noodzakelijk is.

Dus: of je nu een opleiding tot sportinstructeur, kapper of schoenmaker volgt; van elke student wordt een goede taalvaardigheid verwacht.

VAN DE TAALTAKEN BLIJKT LUISTEREN NAAR RADIO EN TV NIET VOOR TE KOMEN IN DE KWALIFICATIEDOSSIER

Zo moet een sportinstructeur instructies kunnen geven en deze afstemmen op het niveau van de doelgroep, en daarbij rapporteren aan de leidinggevende. Een kapper moet kunnen plannen, gerichte vragen stellen aan de klant om relevante informatie te achterhalen en goed kunnen doorvragen. En de schoenmaker moet klanten informatie en advies geven over reparatiemogelijkheden en deze kunnen onderbouwen met argumenten.

2 DE MEESTE ONDERDELEN UIT HET KADER ZIJN TERUG TE VINDEN IN DE DOSSIERS

Uit de analyse bleek dat de domeinen mondelinge taal (gesprekken voeren, luisteren en spreken), lezen en schrijven relevant worden geacht voor mbo-studenten voor de uitoefening van het beroep. Dit is niet of minder het geval voor het domein begrippenlijst en taalverzorging. Een goede beheersing van de spelling en grammatica komt slechts in enkele kwalificatiedossiers (expliciet) voor. Goed kunnen spellen en grammatica is dan ook (slechts) onderdeel van functionele taalvaardigheid en niet een op zichzelf staand doel. Doordat

het als apart domein is beschreven in het Referentiekader Taal kan echter wel deze suggestie wekken (Van Knippenberg, 2012). Bovendien zou volgens sommige deskundigen de uitgebreide begrippenlijst nog eens tegen het licht gehouden kunnen worden (zie bijvoorbeeld Bonset, 2009).

Van de taaltaken blijkt – niet verrassend – dat meer algemene mondelinge taalactiviteiten zoals luisteren naar radio en tv niet voorkomen in de kwalificatiedossiers. Ook het lezen van betogende, literaire en fictieve teksten en vrij schrijven worden daarin niet genoemd. Het lezen van literaire en fictieve teksten maakt in het mbo ook geen onderdeel uit van de examens en is derhalve doorgaans niet expliciet opgenomen in het lesprogramma.

Hoewel sommige taaltaken uit het Referentiekader niet voorkomen in de kwalificatiedossiers, kunnen ze wel van betekenis zijn in het licht van de maatschappelijke opdracht in het mbo (goed burgerschap) en relevant zijn voor doorstroom naar vervolgonderwijs.

3 ONWENSELIJKE SCHEIDING TUSSEN TAALVAARDIGHEID EN OPLEIDINGSSPECIEKE VAARDIGHEDEN

Met de komst van het Referentiekader lijkt taal verder losgezongen van de beroepsgerichte vakken, vanwege de opzet die toen is gekozen in de kwalificatiedossiers: voor de generieke onderdelen wordt verwezen naar het Referentiekader Taal, waartoe het vak Nederlands behoort. De opleidingsspecifieke kennis en vaardigheden staan centraal in de beroepsgerichte vakken. Deze landelijke kaders (het Referentiekader en de kwalificatiedossiers) zijn leidend voor leermiddelenmakers en toetsleveranciers. Er

Meer lezen over het onderzoek?

Het volledige onderzoeksrapport is te downloaden van de website expertisecentrumnederlands.nl

Referenties

- > Bonset, H. (2009). Een kritische blik op het referentiekader taal. *Levende Talen Magazine* (7), 6-11.
- > Groot, A., Gijzel, M., & Van der Westen, W. (2021). Verbind taalonderwijs aan beroepsgerichte vakken en de beroepspraktijk. *Profiel*, 7, 22-23.
- > Knippenberg, M. v. (2012). *Nederlands in het mbo. Levende Talen Magazine*, 99(8), 6-11.

wordt dan ook vaak op losse onderdelen getoetst en/of geëxamineerd en kennis en vaardigheden uit het vak Nederlands staan vaak nog te los van de beroepsuitoefening.

Een gemiste kans volgens ons, aangezien het verweven van taalonderwijs en de beroepsgerichte vakken effectief en motiverend is voor studenten. Waarom wachten tot het Referentiekader herzien is, de examinering passend gemaakt is en daar de methodes op aangepast zijn? Taal is overal, dus moet er ook overal aandacht aan worden besteed. Ga aan de slag met lezen, schrijven, discussiëren, presenteren in de betekenisvolle context van het beroep. Dat maakt de uitoefening van taal niet alleen realistischer en zinvoller voor de studenten, ook zullen zij gemotiveerder zijn doordat ze zien waar ze het allemaal voor doen (zie ook Groot et al., 2021). ■

MARTINE GIJZEL IS SENIOR ONDERZOEKER
EXPERTISECENTRUM NEDERLANDS, JULIËT
LENTJES IS MASTERSTUDENT ONDERWIJS-
WETENSCHAPPEN AAN RADBOUD
UNIVERSITEIT